

WOHL LEGACY

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

“Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation’a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevaziydi. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demektir.”

Bamidbar 5780

Eşitlikçi Toplum – Yahudi Tarzı

Bamidbar *peraşası* genellikle *zeman matan toratenu*, yani “kanunumuzun verilme zamanı” olarak adlandırılan Şavuot bayramından, yani Tanrı’nın Sinay’da açığa çıkışından önceki Şabat gününde okunur. Bu nedenle Hahamlarımız, hiçbir şeyin rastlantısal olmadığı inancıyla, ikisi arasında bazı bağlantılar aramışlardır.

Böyle bir bağlantıyı bulmak kolay değildir. *Peraşada* Tora’nın verilmesiyle ilgili hiçbir şey yoktur. Bunun yerine *peraşa* Yisrael halkının bir nüfus sayımıyla ilgilidir. *Peraşada* anlatılan olayların geçtiği yer de pek yardımcı olmamaktadır. Bize *peraşanın* en başında, anlatılacak olan olayların “Sinay Çölü’nde” meydana geldiği söylenmektedir. Buna karşılık Tora, Tanrı’nın muhteşem açığa çıkışından bahsettiği zaman, bunun “Sinay Dağı”nda gerçekleştiğini anlatır. Bunların ilki genel bir bölge iken, ikincisi o bölge içindeki belirli bir dağdır. Bu aşamada Bene-Yisrael Sinay Dağı’na doğru yürümekte de değildiler. Aksine, oradan ayrılma hazırlıkları içindedirler. Sinay’dan, Vaat Edilmiş Topraklar’a doğru olan yolculuklarının ikinci kısmına başlamak üzeredirler.

Hahamlarımız buna rağmen bir bağlantı kurmuşlardır. Ve şaşırtıcı bir bağlantıdır bu:

“Ve Tanrı, Moşe’ye Sinay Çölü’nde konuştu” (Bamidbar 1:1). Neden Sinay Çölü’nde? Buradan Hahamlarımız şöyle öğretmişlerdir: Tora üç şey yoluyla verilmiştir: ateş, su ve çöl. Ateş yoluyla verildiğini nereden biliyoruz? Şemot 19:18’den: “Ve Sinay Dağı bütünüyle duman içindeydi, çünkü Tanrı onun üzerine ateşle inmişti.” Su yoluyla verildiğini nereden biliyoruz? Şofetim 5:4’de söylendiği gibi: “Gökler de damlattı ve bulutlar da su damlattı [Sinay’da].” Çöl yoluyla verildiğini nereden biliyoruz? [Yukarıda söylendiği gibi:] “Ve Tanrı, Moşe’ye Sinay Çölü’nde konuştu.” Ve Tora neden bu üç şey yoluyla verilmiştir? Tıpkı [ateş, su ve çölün] dünyanın tüm sakinleri için bedava olması gibi, aynı şekilde Tora’nın sözleri de onlar için bedavadır. Yeşayau 55:1’de söylendiği gibi: “Vah, tüm susamışlar, suya gidin... hiç paranız yoksa bile.”¹

Midraş, Sinay’la bağdaştırılmış olan üç sözcüğü almakta – [Tanrı’nın açığa çıkışından hemen önce dağın üzerinde alev alev yanan] ateş, [Devora’nın Şarkısı’ndaki bir ifadeye dayanarak] su ve [hem *peraşamızın*

¹ Bamidbar Raba 1:7.

başında hem de Şemot 19:1-2’de olduğu gibi] çöl – bunları, “dünyanın tüm sakinleri için bedava” olduklarını söyleyerek birleştirmektedir.

Bu, çoğumuzun yapacağı türden bir bağdaştırma değildir. Ateş, ısıyla, sıcakla ve enerjiyle bağdaştırılır. Su, susamışlığı gidermek ve bitkilerin gelişmesini sağlamakla bağdaştırılır. Çöl ise arada bulunan boş bir bölgedir: ne bir başlangıç ne de bir varış noktasıdır; işaret tabelalarına ve bir yön duygusuna ihtiyaç duyacağınız türden bir yerdir. Dolayısıyla bunların her üçü de Tora için iyi birer metafor görevi görebilir. Tora ısıtır. Enerji verir. Manevi susamışlığı giderir. Yön verir. Ama Hahamlarımızın tutturdukları yaklaşım bu değildir. Onlar için önemli olan, tüm bu üçünün herkese açık, herkes için bedava olmasıdır.

Bir an için Tora ve çöl arasındaki karşılaştırma üzerinde durursak; şüphesiz, ikisi arasında kayda değer başka analogiler kurmak da mümkündür. Çöl, Tanrı’nın sesini duyabileceğiniz bir sessizlik yeridir. Çöl, şehir ve kasabaların, tarla ve çiftliklerin sebep olduğu dikkat dağınıklığından uzak, Tanrı’nın mevcudiyetine odaklanabileceğiniz bir yerdir. Çöl, ne kadar kırılğan ve korumasız olduğunuzun bilincine vardığınız bir yerdir: kendinizi bir çobana muhtaç bir koyun gibi hissedersiniz. Çöl, kaybolmanın kolay olduğu ve Google haritalarının ruhlarla yönelik bir muadiline ihtiyaç duyduğunuz bir yerdir. Çöl, yalıtılmışlığınızı hissettiğiniz ve sizi aşan bir kuvvete doğru uzandığınız bir yerdir. Çöl için kullanılan İbranice sözcük *midbar* bile, “söz” (*davar*) ve “konuşmak” (*d-b-r*) ile aynı kökten gelir. Ne var ki, Midraş’taki hahamların üzerinde durdukları bağlantılar bunların hiçbiri olmamıştır. Acaba neden?

Hahamlarımız, Sinay Dağı’nda çok derin ve sağlam bir şeyin doğduğunu ve o zamandan beri Yahudi yaşamını ayrı ve farklı kılan etkenin de bu şey olduğunu anlamışlardı: *bilginin demokratikleştirilmesi*. Okuryazarlık ve kanun bilgisi artık yalnızca ruhban sınıfına mensup elit tabakaya mahsus olmayacaktı. Tarihte ilk kez olmak üzere, herkesin bilgiye, eğitime ve okuryazarlığa erişimi olacaktı. “Moşe’nin bize emrettiği kanun, Yaakov’un cemaatinin mülküdür” (Devarim 33:4) –sadece içindeki imtiyazlı bir grubun değil; tüm cemaatin.

Bunun simgesi, Sinay Dağı’ndaki muhteşem açığa çıkıştı; Tarihte, Tanrı’nın, Kendisini yalnızca bir Peygambere değil, tüm bir halka ifşa ettiği tek örnek buydu ve halk da emirlere ve antlaşmaya yönelik rızasını üç kez dile getirmişti. Moşe, halka verdiği ve *Akel* olarak bilinen sondan bir önceki emirde şu talimatları vermişti:

“[Her] Yedi yılın bitiminde, *Şemita* yılı vaktinde, *Sukot* Bayramı’nda tüm Yisrael [Tanrı’nın] seçeceği yerde Tanrı’n *A-Şem*’in huzurunda görünmek üzere geldiği zaman, bu kanunu tüm Yisrael’in karşısında, duyacakları şekilde oku. Halkı – erkekleri, kadınları, çocukları ve şehirlerindeki yabancıları – bir araya topla ki dinlesinler, öğrensinler, Tanrı’nız *A-Şem*’den çekinsinler ve bu kanunun tüm sözlerini titizlikle yerine getirsinler. Bu kanunu bilmeyen çocukları da onu dinlemeli ve onu miras almak için Yarden’i geçmek üzere olduğunuz toprağın üzerinde yaşadığınız tüm günler boyunca Tanrı’nız *A-Şem*’den çekinmeyi öğrenmelidirler.” (Devarim 31:10-13)

Yeşayau 54:13’teki ünlü pasukta bunun bir yankısı vardır: “Ve tüm çocukların *A-Şem* hakkında bilgili olacak ve çocuklarının barışı bol olacak.” Bu, Tanrı’nın hükümranlığı altındaki bir ulus olan Yahudi halkının yazılı anayasası olarak Tora’nın benzersiz niteliği olagelmıştır ve öyle olmaya devam etmektedir. Herkesten, sadece kanunu gözetmesi değil, onu bilmesi de beklenmektedir. Yahudiler, anayasa hukukçularından oluşan bir ulus haline gelmiştir.

Bu gelişmenin tarihinde, bunun ötesinde iki anahtar an daha olmuştur. İlki Babil sürgününden sonra Ezra ve Nehemya'nın halkı Roş Aşana'da Yeruslayim'deki Su Kapısı'nda toplayıp onlara Tora'yı okuduğu ve neler söylendiğini ve söylenenlerin ne anlama geldiğini halka açıklamaları için Levileri de kalabalığın içine dağıttığı olaydı. Bu, Yahudi tarihinde, bir savaş değil, muazzam bir yetişkin eğitim programı şeklini almış olan bir dönüm noktasıydı (Nehemya 8). Ezra ve Nehemya, Yahudi geleceğini teminat altına alma konusunda en kayda değer savaşların, askeri değil, kültürel nitelikte olacağını fark etmişlerdi. Bu, tarihteki en hayat değiştiren feraset örneklerinden biri olmuştur.

İkincisi ise, birinci asırda olağanüstü bir şekilde dünyanın ilk evrensel zorunlu eğitiminin yaratılışıydı. İşte Talmud, II. Bet-Amikdaş'ın son günlerinde bir Koen Gadol olan Yeoşua ben Gamla'nın çalışmasıyla doruğa ulaşan süreci şöyle tarif etmektedir:

Gerçekten de o adamın, yani Yeoşua ben Gamla'nın ismi mübarek olsun; çünkü o olmasaydı Tora Yisrael'den unutulup gidecekti. Önceleri bir çocuğun babası varsa ona babası öğretirdi ve eğer babası yoksa hiçbir şey öğrenmezdi... Bu nedenle her kasabada öğretmenlerin tayin edilmesini ve çocukların on altı veya on yedi yaşında okula girmesini öngördüler. [Bunu yaptılar,] ama öğretmen onlara ceza verdiği takdirde öğrenciler isyan edip okuldan ayrılıyorlardı. Sonunda Yeoşua ben Gamla geldi ve küçük çocuklara öğretmenlik yapacak kişilerin her bir bucak ve her bir şehirde görevlendirilmesine ve çocukların altı veya yedi yaşında okula girmelerine karar verdi.²

Herkesi kapsayan zorunlu eğitim, o dönemde dünyanın önde gelen emperyalist gücü olan İngiltere'de 1870 yılına kadar mevcut değildi; yani 18 asırlık bir fark söz konusuydu. Kabaca Yeoşua ben Gamla'yla aynı dönemde, MS 1. yüzyılda Josephus şunları yazabilmişti:

Şayet ulusumuzdan herhangi bir kişiye kanunlarımız hakkında soru sorulacak olursa, onları kendi adı [için yapacağı] kadar hazırcıcevaplıkla tekrar edecektir. Zekânın ta seherinden beri kanunlarımız hakkında gerçekleştirilen kapsamlı eğitimin sonucu, bunların, bir bakıma ruhlarımızın üzerine hakkedilmiş olmasıdır.³

İşte şimdi, Hahamlarımızın çöl ve Tora'nın verilmesi arasında kurdukları bağlantıyı anlayabiliriz: herkese açıktı ve bedavaydı. Sizi Tora öğrenmekten ve bilginliğin en yüksek başarı olarak kabul edildiği bir toplumda yükselmekten, ne parasızlık ve de aristokrat bir aile içinde doğmamış olmak alıkoyabilirdi.

Yisrael üç taçla taçlandırılmıştır: Tora tacı, Koenlik tacı ve Krallık tacı. Koenlik tacı Aaron'a verilmişti... Krallık tacı David'e verilmişti... Ama Tora tacı tüm Yisrael içindir... Her kim arzu ederse gelsin ve alsın.⁴

Bunun Yahudiliğin en derin fikirlerinden biri olduğuna inanıyorum: dünyada ne yaratmak istiyor olursanız olun, işe eğitimle başlayın. Eğer adil ve şefkatli bir toplum yaratmak istiyorsanız, işe eğitimle başlayın. Eğer haysiyet eşitliğine sahip bir toplum yaratmak istiyorsanız, eğitimin herkes için ücretsiz ve eşit olmasını temin edin. Hahamlarımızın, Bamidbar *peraşasını* Şavuot'tan – Tanrı'nın, atalarımıza Tora'yı verdiği zaman onu hepsine eşit olarak vermiş olduğunu hatırladığımız bayramdan – öğrendikleri mesaj budur.

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

² Baba Batra 21a.

³ Contra Apionem, II, 177-178.

⁴ Rambam, Ilhot Talmud Tora 3:1.

